

07. september 2012

Sagsnr.: 121109
Dokumentnr.: 1208368

Notat

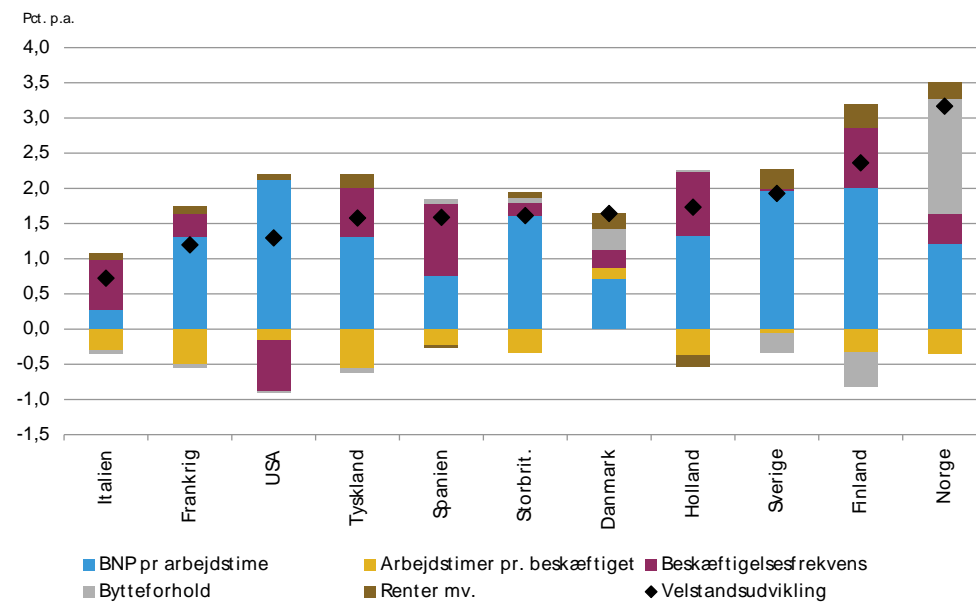
Forslag til Produktivitetskommissionen

Produktivitetsudviklingen i Danmark har siden midten af 1990'erne været svag – både i forhold til tidligere år og i forhold til den samtidige udvikling i vores nabolande. Fortsætter denne tendens, vil det alt andet lige føre til, at levestandarden i Danmark falder i forhold til levestandarden i de omkringliggende lande.

Nationalbanken og Den Internationale Valutafond, IMF, afholdt i september 2011 en konference om udviklingen i dansk produktivitet set i et internationalt perspektiv. Konferencen blev fulgt op af en artikel i Nationalbankens Kvartalsoversigt, som samlede op på de emner, der blev drøftet på konferencen, og videreformidlede øvrig eksisterende viden om produktivitet fra den økonomiske litteratur.¹

Artiklen dokumenterer den svage danske produktivitetsvækst siden midten af 1990'erne. I diskussionen af denne udvikling er det dog værd at huske på, at produktivitetsvækst ikke er den eneste kilde til velstandsfremgang. Også bytteforholdet, det gennemsnitlige arbejdstimer pr. person og indkomst fra udlandet spiller en rolle. Den svage udvikling i produktiviteten siden midten af 1990'erne har været sammenfaldende med en markant forbedring af bytteforholdet, en stigning i antallet af arbejdstimer pr. beskæftiget og stigende rente- og formueindkomster fra udlandet. Tager man højde for disse forhold, fremstår den danske velstandsudvikling siden midten af 1990'erne knap så svag i international sammenligning, som udviklingen i produktiviteten antyder, jf. figur 1.

¹ Andersen, Asger Lau og Morten Spange (2012), Produktivitetsudviklingen i Danmark, Danmarks Nationalbank, *Kvartalsoversigt*, 1. kvartal.

Anm.: Velstandsudviklingen er udregnet som den gennemsnitlige årlige vækstrate i BNI pr. person i den arbejdsdygtige alder, korrigeret for bytteforholdseffekter. Metoden bag beregningerne er beskrevet i Andersen og Spange (2012).
Kilde: OECD, Eurostat, IMF og egne beregninger.

Det er dog ikke sandsynligt, at bytteforholdsforbedringer og øget indkomst fra udlandet fremover vil kunne kompensere fuldt ud for en fortsat svag produktivitetsudvikling. Øget produktivitetsvækst er derfor afgørende for den fremtidige danske velstandsudvikling.

Prioritering af indsatsen inden for uddannelse, forskning og udvikling

En hovedpointe i kvartalsoversigtsartiklen er, at det er vanskeligt at identificere den præcise årsag til de senere års svage danske produktivitetsvækst. Målt på en række af de strukturelle parametre, der normalt regnes for vigtige for produktivitet og vækst – såsom kapitalakkumulation, uddannelse, forskning og udvikling samt fleksibilitet på arbejdsmarkedet - ligger Danmark pænt placeret i forhold til andre højtudviklede lande.

Det er dog ikke ensbetydende med, at disse parametre er irrelevante i forhold til at forstå og løse udfordringen om at forbedre produktivitetsudviklingen fremover. Forskning og udvikling og uddannelse er fortsat vigtige indsatsområder i forbindelse med øget produktivitetsvækst, og der kan være god grund til at se på, om indsatsen inden for disse områder kan forbedres. McMorro (2011) argumenterer for, at Danmark har haft et lavt afkast på sine investeringer i forskning og udvikling sammenlignet med andre lande. Det åbner op for, at svaret på produktivitetsudfordringen ikke nødvendigvis blot er at bruge flere ressourcer på forskning. Der kan også ligge gevinster at hente i en mere hensigtsmæssig prioritering af disse ressourcer.

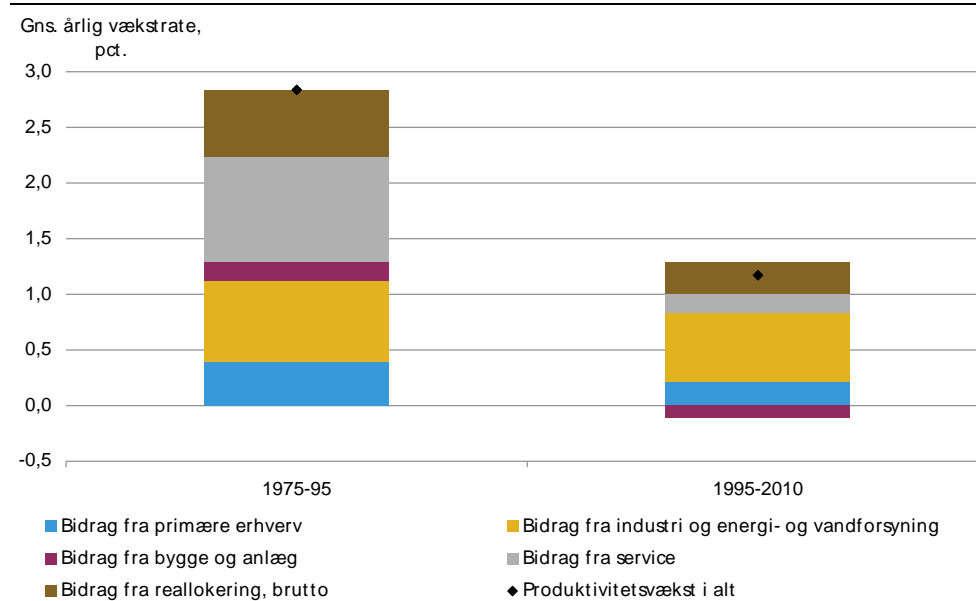
En lignende pointe gør sig gældende for uddannelsesområdet. Junge og Skaksen (2010) finder således, at produktivetsgevinsten ved øget uddannelse er betydeligt større for samfundsfaglige og naturvidenskabelige ud-

dannelser end for humanistiske uddannelser inden for både fremstillings- og servicesektoren. En øget prioritering af samfundsvidenskabelige og naturvidenskabelige uddannelser vil derfor potentielt kunne hjælpe til at løfte produktiviteten.

Særlig stor udfordring i servicesektoren

Nedgangen i produktivitetsvæksten er et fænomen, der kan findes i stort set alle brancher i dansk økonomi. Mest udtalt har det dog været i bl.a. byggeriet og serviceerhvervene. Særligt sidstnævnte har haft stor betydning for den samlede produktivitetsvækst. Den svagere produktivitetsvækst i servicesektoren i årene 1995-2010 kan således forklare næsten halvdelen af nedgangen i produktivitetsvæksten i dansk økonomi i forhold til de foregående tyve år, jf. figur 2. Det er derfor oplagt at have særlig fokus på, hvordan produktivitetsudviklingen i servicesektoren kan forbedres. Det omfatter også den finansielle sektor.

DEKOMPONERING AF VÆKST I AGGREGERET ARBEJDSPRODUKTIVITET, 1975-95 OG 1995-2010 Figur 2

Anm.: Figuren dekomponerer væksten i arbejdsproduktiviteten for hele økonomien, ekskl. offentlige og personlige tjenester. Metoden bag dekomponeringen er beskrevet i Andersen og Spange (2011).
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Potentiale i stærkere konkurrence og øget åbenhed over for udlandet

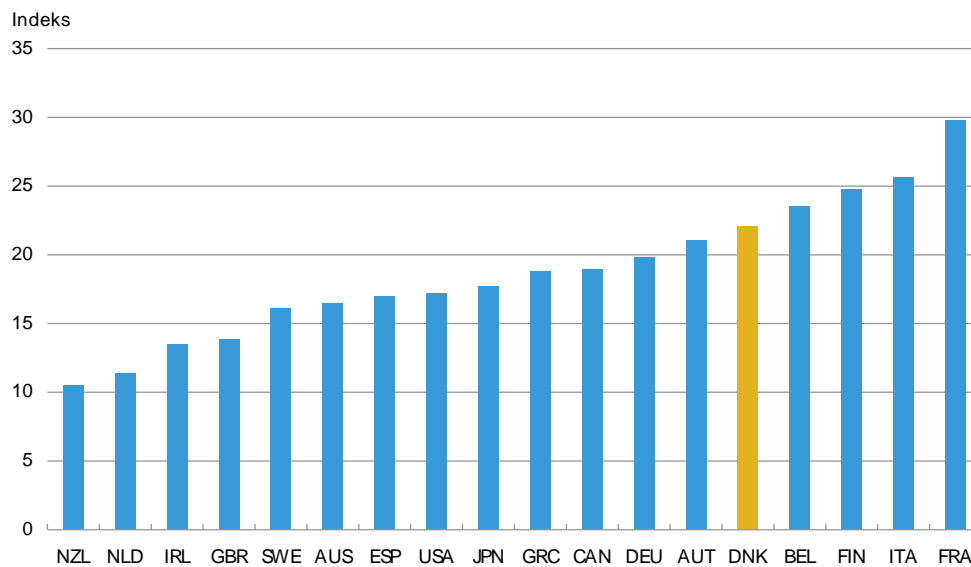
Et af midlerne til en forbedret produktivitetsudvikling i servicesektoren kan være øget konkurrence. Konkurrence mellem virksomheder kan højne produktiviteten, både som følge af produktivetsforbedringer inden for de enkelte virksomheder og som følge af, at de mest produktive virksomheder vokser på bekostning af de mindst produktive. I visse brancher hæmmes konkurrencen imidlertid af planlov og anden regulering. Det gælder fx byggeriet og detailhandlen, jf. Gaard (2011). Begge brancher er kendetegnet ved en svag produktivitetsudvikling samt en del regulering, der begrænser

konkurrencen fra udenlandske virksomheder. En opblødning af denne konkurrencebegrænsende regulering vil kunne medvirke til en forbedret produktivitetsudvikling. Svag konkurrence kan også skyldes mangelfuld håndhævelse af konkurrencelovgivningen. Konkurrencemyndighederne i Danmark har i de senere år fået forbedrede muligheder for at håndhæve lovgivningen effektivt, men der er ifølge Gersing (2010) fortsat betydelige udfordringer forbundet hermed, særligt i forhold til kartelsager. Foranstaltninger, der styrker håndhævelsen af den eksisterende lovgivning, kan potentielt føre til bedre konkurrenceforhold og dermed øget produktivitetsvækst.

En lignende effekt kan opnås ved øget åbenhed over for handel med udlandet. Muligheden for import vil således udsætte danske virksomheder for større konkurrence fra udenlandske virksomheder og derigennem øget produktivitet. Potentialet for produktivetsforbedringer via denne kanal er formentlig særligt stort inden for mange serviceerhverv, hvor omfanget af samhandel med udlandet er mindre end i andre sektorer.

Øget samhandel med udlandet kan også øge produktiviteten i servicesektoren via eksportsiden. Beregninger på danske virksomhedsdata viser, at virksomheder, der eksporterer tjenesteydelser, er mere produktive end ikke-eksporterende virksomheder i servicesektoren, jf. Skaksen (2011). Det skyldes formentlig, at det er de virksomheder, som i forvejen er mest produktive, der begynder at eksportere, snarere end en egentlig produktivetsfremmende effekt af selve eksporthandlingen. Beregningerne viser dog også, at adgangen til udenlandske markeder får de produktive eksportvirksomheder til at vokse hurtigere end andre – og mindre produktive – virksomheder. Det indikerer, at øget handel med tjenesteydelser vil kunne øge den aggregerede produktivitet i servicesektoren via reallokering af resurser fra de mindst produktive virksomheder til de mest produktive.

International handel med tjenesteydelser vanskeliggøres i visse tilfælde dog af lovgivningsmæssige restriktioner, fx i form af et reguleret antal af udbydere inden for en bestemt branche eller krav om national certificering af udbydere. Omfanget af sådanne restriktioner er vanskelige at kvantificere, men ifølge internationale organisationer som OECD og Verdensbanken hører Danmark til den mere restriktive del af gruppen af højtudviklede lande, jf. figur 3 og Francois og Hoekman (2010). Der er således god grund til at se nærmere på, hvilke barrierer der konkret findes for international handel med tjenesteydelser, og om disse barrierer kan afvikles eller begrænses

Anm.: Figuren viser Verdensbankens indeks for politiske restriktioner på international handel med tjenesteydelser. En højere værdi af indekset indikerer en mere restriktiv politik. Indekset er baseret på offentligt tilgængelig information om politisk praksis og dækker den finansielle sektor, telekommunikation, detailhandel, skibsfart, luftfart (passagertransport) og forretningsservice. Borchert, Gootiiz og Mattoo (2011).

Kilde:

Litteratur

Andersen, Asger Lau og Morten Spange (2011), Produktivitetsudviklingen i Danmark, Danmarks Nationalbank, *Kvartalsoversigt*, 1. kvartal.

Borchert, Ingo, Batshur Gootiiz og Aaditya Mattoo (2011), Services in Doha. What's on the Table?, i *Unfinished Business? The WTO's Doha Agenda*, redigeret af Will Martin og Aaditya Mattoo, World Bank.

Francois, Joseph og Bernard Hoekman (2010), Services Trade and Policy, *Journal of Economic Literature*, vol. 48(3).

Gaard, Søren (2011), Barriers to Competition in the Danish Economy: Potential Implications for Productivity, præsentation ved konferencen *Explaining and Improving Productivity* afholdt i Danmarks Nationalbank, september 2011.

Gersing, Agnete (2010), Nyorientering af Konkurrencestyrelsen, *Samfundsøkonomen*, juni 2010, nr. 3.

Junge, Martin og Jan Rose Skaksen (2010), Produktivitet og videregående uddannelse, Rapport udarbejdet for DEA.

McMorrow, Kieran (2011), TFP trends: How different is Denmark?, præsentation ved konferencen "Explaining and improving productivity" afholdt i Danmarks Nationalbank, september 2011.

Skaksen, Jan Rose (2011), International trade in services – an unexploited possibility for higher productivity?, præsentation ved konferencen "Explaining and improving productivity" afholdt i Danmarks Nationalbank, september 2011.